

УДК 502.33 : 332.2 : 631.1

Г. І. Грещук,
к. е. н., завідувач кафедри права,
Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни

DOI: 10.32702/2306-6792.2018.24.23

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПЛАНУВАННЯ СТАЛОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

Н. Hreshchuk,
Ph.D. in Economics, Head of the Department of Law Lviv National Agrarian University, Dubliany

DEVELOPMENT OF PLANNING SYSTEM FOR SUSTAINABLE USE AND PROTECTION OF AGRICULTURAL LAND

Визначено основні проблеми та доведено необхідність підвищення ефективності функціонування та удосконалення вітчизняної системи планування використання та охорони сільськогосподарських земель в контексті сталого розвитку аграрного сектора економіки. Визначено, що у процесі планування сталого сільськогосподарського землекористування мають бути забезпечені необхідні організаційно-територіальні умови задля збалансованого розвитку галузей сільського господарства. Реалізація зазначеного можлива лише за умови комплексного виконання заходів щодо організації збалансованого використання сільськогосподарських угідь та проектування землекористувань окремих сільськогосподарських організацій.

Сформовано структурно-функціональну схему системи планування використання та охорони сільськогосподарських земель, що включає сукупність взаємопов'язаних елементів та механізму їх взаємодії. Обґрунтовано необхідність запровадження інституту територіального зонування в практику сільськогосподарського землекористування на рівні з поділом земель за категоріями, що передбачає поділ території з урахуванням закономірностей розподілу як природних, так і соціально-економічних чинників аграрного виробництва в системі таксономічних одиниць. Визначено особливості структури планування використання та охорони сільськогосподарських земель на різних рівнях управління в Україні. Обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення інструментів та методів оптимізації землекористування і забезпечення сталого використання та охорони земель, а також впливу на поведінку суб'єктів ринкового обігу земель.

It has been determined that the development of the agrarian sector of the economy is characterized by a transformation of the land use system, which requires appropriate tools for land use planning and protection, and also actualizes the need to create a system of sustainable agricultural land use. The main problems are identified and the necessity of improving the efficiency of functioning and improving the domestic system of planning the use and protection of agricultural land in the context of the sustainable development of the agricultural sector of the economy is proved. It has been determined that in the process of planning sustainable agricultural land use, the necessary organizational and territorial conditions must be ensured for the balanced development of agricultural sectors. The implementation of this is possible only if the integrated implementation of measures for the organization of a balanced use of agricultural land and the design of land use of individual agricultural organizations.

A structural-functional scheme of a planning system for the use and protection of agricultural land has been formed, which includes a set of interrelated elements and the mechanism of their interaction. The necessity of introducing the institution of territorial zoning into the practice of agricultural land use on a par with the division of land into categories is justified, which implies the division of territory taking into account the patterns of distribution of both natural and socio-economic factors of agricultural production in the system of taxonomic units. The features of the structure of planning the use and protection of agricultural land at different levels of management in Ukraine are determined. Substantiated proposals for improving the tools and methods for optimizing land use and ensuring the sustainable use and protection of land, as well as influencing the behavior of the subjects of the market turnover of land. The use of modern tools and methods for planning sustainable agricultural land use should help reduce costs through the identification of internal reserves, as well as the efficient use of all types of resources.

Ключові слова: система, планування, стале використання, охорона, сільськогосподарські землі, землеустрій, землекористування.

Key words: system, planning, sustainable use, protection, agricultural land, land management, land use.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Земельні ресурси є необхідною умовою існування суспільства, тому їх стале використання має величезне значення для аграрного

сектора економіки та країни в цілому. Адже у сільському господарстві виробництво продукції пов'язане якраз із якісним станом земельних угідь, характером та умовами їх вико-

ристання. Земля є важливим продуктивним ресурсом, без якого неможливе ведення сільсько-го господарства. Усе це зумовлює особливе пріоритетне ставлення до сільськогосподарських угідь, їх стале використання та координує дію держави на щонайповніше використання можливостей власних земельних ресурсів при умові розв'язання питань щодо продовольчої безпеки та забезпеченості. Своєю чергою, розвиток аграрного сектора економіки характеризується трансформацією системи землекористування, що потребує відповідних інструментів планування використання та охорони земель, а також актуалізує необхідність формування системи сталого сільськогосподарського землекористування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Дослідження питань організації землекористування, особливостей використання та охорони земель відображені в наукових працях вітчизняних учених, зокрема Д. Бабміндри, І. Бистрякова, З. Бриндзі, О. Коваліва, Л. Новаковського, М. Ступеня, А. Сохничка, А. Третьяка та ін. Шляхи розв'язання проблем управління земельними ресурсами, в т.ч. і планування сільськогосподарського землекористування у різний час розглядалися в роботах Г. Гуцуляка, Ю. Гуцуляка, Й. Дороша, О. Дорош, Т. Євсюкова, Н. Паляничко, В. Чудовської та ін. Зважаючи на вагомий науковий внесок існуючих розробок, слід наголосити, що деякі питання планування розвитку сільських територій, а також оцінки впливу цього процесу на формування сталого землекористування у науковій літературі висвітлено недостатньо.

МЕТОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є теоретико-методичне обґрунтування ефективного функціонування та розвитку системи планування сталого використання та охорони сільськогосподарських земель.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Планування сталого використання та охорони сільськогосподарських земель має відповідати цілям та завданням державного соціально-економічного планування у зв'язку з чим необхідно враховувати основні принципи соціально-економічного розвитку регіону та основної земельної галузі — сільського господарства, а саме: сталості, енерго- та ресурсозбереження, екологічної безпечності, соціаль-

ної допустимості, економічної ефективності тощо.

Поряд з тим, відмітимо, що існуюча ситуація у процесі сільськогосподарського землекористування сформована без належного землепорядного забезпечення. Окрім того, наслідки такого стану речей дозволяють зробити висновок про те, що, планування сталого землекористування повинно, передусім, стати основою системи державного управління у сфері використання земельних ресурсів, перешкоджати деформації економіки країни шляхом організації раціонального перерозподілу, використання та збереження земель. Розв'язання такого масштабного завдання можливо досягнути завдяки врахуванню у процесі планування сільськогосподарського землекористування ключових його еколого-економічних імперативів.

Очевидно, що в умовах постійного зростання техногенного та антропогенного навантаження на природні, у т.ч. земельні ресурси, документи із планування, організації, проектування використання і охорони земель повинні розроблятися з урахуванням природоохоронного пріоритету сільськогосподарського землеволодіння та землекористування, територій середовище стабілізуючого характеру при перерозподілі земель, пріоритету сільськогосподарської галузі на родючіші та зручніше розміщених землях, містити розроблення низки заходів із підвищенню родючості ґрунтів та охорони земель.

Таким чином, сучасна система територіального планування актуалізує питання щодо вдосконалення теоретико-методичних засад планування і організації використання та охорони сільськогосподарських земель, що базуються на теорії сталого розвитку та враховують соціальні, економічні та екологічні чинники процесу землекористування. В зв'язку з цим актуальною проблемою є формування в рамках загальної економічної політики стратегії комплексного територіального розвитку і формування системи сталого сільськогосподарського землекористування.

У процесі планування сталого сільськогосподарського землекористування ключового значення набуває принцип пріоритетності галузі сільського господарства. Відповідно, у розробленні планових робіт щодо розвитку сталого землекористування необхідно виходити з того, що продуктивні сільськогосподарські угіддя належать до особливих природних ресурсів і становлять колосальну народногосподарську і суспільну цінність [1, с. 2].

Це має відображатися у переважному праві сільськогосподарського освоєння всіх придатних земель, неприпустимості використання продуктивних земельних угідь для несільськогосподарських цілей, обов'язкової компенсації вартості вилучених зі сфери сільськогосподарських земель, що забезпечуватиме збереження та відновлення цілісності природних комплексів.

Планування сталого сільськогосподарського землекористування через розробку відповідних планово-проектних та нормативно-правових документів має забезпечити рівноправний доступ до сільськогосподарського землекористування з боку господарюючих суб'єктів різних організаційно-правових форм. У процесі планування повинні враховуватися сформовані в суспільстві економічні відносини і забезпечуватися умови для розвитку цивілізованого земельного ринку, що забезпечить його прозорість та публічність, неухильне дотримання прав на земельні ділянки, доступність інформаційного забезпечення при плануванні землекористування, а також перешкоджатиме розвитку латифундій і спекулятивного ринку. Усі планові пропозиції та розробки з урахуванням сучасних економічних теорій, моніторингу стану земельних ресурсів і досвіду розвинених зарубіжних країн повинні зорієнтовуватися на реалізацію нинішніх завдань, поставлених економікою країни, яка, відповідно, функціонує в умовах ринку.

З урахуванням тенденцій і напрямів у ході сільськогосподарського землекористування процес його планування має здійснюватися на засадах узгодженої реалізації розроблених заходів щодо вдосконалення сільськогосподарського землекористування із уповноваженими органами влади в галузі управління земельно-майнового комплексу на базі документації із землеустрою. У цьому контексті при визначенні імперативів планування сталого сільськогосподарського землекористування з огляду на існуючі матеріали землеустрою, природооблаштування, містобудування тощо — забезпечується ефективна взаємодія землевпорядної, містобудівної та природоохоронної діяльності, яка охоплює всю територію країни, а також комплексне і раціональне використання природного та економічного потенціалів; дотримується збалансоване поєднання інтересів суспільства і законних інтересів правласників та громадян, які проживають на визначеній території [2].

Тобто врахування та узгодження імперативів планування сталого сільськогосподарсь-

кого землекористування на практиці повинно забезпечувати координацію та формування відповідних умов рівноправного розвитку різних форм господарювання, захисту прав сільськогосподарських товаровиробників та жителів села, підвищення ефективності землекористування, і в підсумку — формування на цій основі багатоукладної сільської економіки.

Звісно, що у процесі планування сталого сільськогосподарського землекористування мають бути забезпечені необхідні організаційно-територіальні умови задля збалансованого розвитку галузей сільського господарства. Реалізація зазначеного можлива лише за умови комплексного виконання заходів щодо організації збалансованого використання сільськогосподарських угідь та проектування землекористувань окремих сільськогосподарських організацій, для чого необхідні механізми послідовної реалізації пропозицій схем землеустрою в конкретних розробках проектів землеустрою.

Проте варто відмітити, що на сьогодні в Україні відсутній комплексний підхід до формування системи планування використання та охорони сільськогосподарських земель. Загалом система являє собою сукупність взаємопов'язаних об'єктів і ресурсів, організованих процесом функціональної консолідації окремих елементів в єдине ціле. Системний підхід застосовується як загальнонауковий методологічний напрям досліджень складних об'єктів в якості моделі системи. Зазначене дозволяє розкрити характерні особливості такої системи, а також збагнути структурне співвідношення і механізм функціонування регуляторних інструментів у цій сфері. У своїй загальній теорії систем Л. фон Берталанфі підкреслює, що система складається з елементів, які обов'язково взаємодіють; відтак будь-яка система — це більше, ніж проста сукупність її елементів, тобто йдеться про властивості емерджентності та синергії [3]. Загалом визначальними особливостями системного підходу є можливість координації та скеровування вектору дії розвідки у напрямі визначення взаємозв'язків і шляхів формування складного об'єкта із притаманних йому елементів, а також їх поєднання в єдину сукупність, цілісну множину.

Безсумнівно, система планування сталого використання сільськогосподарських земель та їх охорони має доволі складну будову, дослідження якої не може бути здійснено без формування моделі чи схеми. Тому така модель має бути абстрактною, динамічною, структурно-функціональною [4]. Розвиток системи плану-

Рис. 1. Структурно-функційна схема системи планування використання та охорони сільськогосподарських земель

Джерело: сформовано автором на основі [5–7].

вання сталого використання та охорони сільськогосподарських земель вимагає існування її визначальних складових, взаємоузгоджена робота яких дозволить забезпечити дотримання та реалізацію конституційних норм щодо землекористування.

Безумовним вагомим елементом розвитку моделі системи кожного об'єкта або ж процесу виступає розкриття її структурних складових [5]. Загалом, потреба виокремлення котроїсь зі складових від суцільної системи виникає не через її осібний матеріальний прояв, а, передусім, зважаючи на її взаємовідносини у загальній структурі системи та функції, які така складова реалізовує задля досягнення її ключового призначення. Тому система планування використання та охорони сільськогосподарських земель має передбачати функціону-

вання таких основних елементів: взаємодія суб'єктів та об'єктів системи; формування нормативно-правової бази з планування використання та охорони сільськогосподарських земель; розробка регламентів та порядку планування з відповідною процедурою; реалізація організаційно-територіальних та природоохоронних заходів щодо сталого використання та охорони земель; обґрунтування пропозицій щодо планів та проектів організації використання та охорони земель; застосування інструментів та методів оптимізації землекористування і забезпечення сталого використання та охорони земель, а також впливу на поведінку суб'єктів ринкового обігу земель; організація наукових досліджень і розробки методичного забезпечення процесу планування; фінансове забезпечення планування. Взаємозв'язок структурних елементів системи планування використання та охорони сільськогосподарських земель зображено у вигляді структурно-функціональної схеми на рисунку 1.

Вивчення системи документування процесу планування сталого використання та охорони сільськогосподарських земель (це переважним чином схеми планування території), свідчить про відсутність низки принципів положень щодо інформації про використання властивостей землі, наслідком чого, приміром, є те, що в реальній ситуації не декларуються пропозиції щодо шляхів та напрямів покращення землекористування. У цьому зв'язку, вбачається актуальною необхідність обґрунтування мети, завдань, домінант, норм, методів та вагомості сталого використання та охорони сільськогосподарських земель на регіональному рівні, форми та сутності документації, шляхом якої зазначене реалізовується.

Цільові вектори для забезпечення сталого використання та охорони сільськогосподарських земель визначені не лише метою соціально-економічного піднесення аграрного сектора економіки країни, а й потребою врахування у повному обсязі функціональної багатогранності земельного ресурсу. У цьому зв'язку, вихідну перспективну ціль сталого використання та охорони сільськогосподарських земель можна розкрити як забезпечення ефективності

землекористування у сільському господарстві задля економічного розвитку держави за умови задоволення суспільних потреб щодо цих земель, а також законодавчо встановленого права володіння при дотриманні умов збереження і відтворення їх якісних природних властивостей.

Встановлена мета досягається у ході розв'язання визначних задач у контексті розвитку сталого використання та охорони сільськогосподарських земель, які розробляються зважаючи на визначальні характерні властивості цих земель, а саме: природне походження, основа збереження всього живого на планеті, родючість, просторова обмеженість, сталість, тісний контакт з іншими природними ресурсами і засобами виробництва, базовий елемент майнових відносин, специфічний вид товару тощо.

З метою найбільш ефективного врахування просторових особливостей та умов господарювання здійснюється спеціальне районування або зонування територій та земель, що передбачає поділ території з урахуванням закономірностей розподілу як природних, так і соціально-економічних чинників аграрного виробництва в системі таксономічних одиниць. Таке зонування дає змогу систематизувати та визначити територію з метою вивчення фактичного стану, а також прогнозного дослідження організації землекористування для витриваліших трендів розвитку. Опрацювання наукової літератури демонструє колосальний діапазон напрацювань у площині низки аспектів районування і зонування територій та земель, згідно з якими науковці та спеціалісти різних сфер розкривають власне бачення щодо поділу земель сільськогосподарського призначення [1; 6—8]. У світовій і вітчизняній практиці зонування сільських територій відбувається за такими основними типовими підходами: агроекологічний; еколого-ландшафтний; еколого-економічний; кластерний; басейновий [8—10].

Варто наголосити, що переважна більшість опрацьованих схем районування і зонування території виділяють ареали лише за окремими властивостями. У цьому зв'язку зауважимо, що, на нашу думку, намагання сформувавши земельпорядну типологію територій, ґрунтуючись лише на природній чи економічній компоненті, є непридатними у теоретичній площині, адже в землекористуванні є маса трендів нерідко доволі полярних за своєю направленістю та значенням. Тобто, розкриваючи особливості використання сільськогосподарських земель на перспективу не можна об-

межуватися лише однією із багатьох ознак. Саме тому для сільськогосподарських земель слід здійснювати зонування лише за умови встановлення конкретних інструкцій та видів санкціонованого їх використання. Зонування в аграрному секторі економіки можна вважати одним із найістотніших у структурі інструментального забезпечення системи планування, а також базисом розроблення відповідної документації щодо землекористування та землеохорони.

Тому вважаємо за необхідне запровадження інституту територіального зонування в практику сільськогосподарського землекористування на рівні з поділом земель за категоріями. Так, згідно з видами санкціонованого землекористування виділяються сільськогосподарські зони, де також буде зосереджено окремі їх категорії залежно від якісних характеристик земель, а саме: особливо цінні, продуктивні, малопродуктивні та деградовані. Санкціоноване землекористування в межах визначених сільськогосподарських зон згідно встановлених регламентів варто здійснювати на основі порядку використання конкретної території. Поряд з тим зазначається, що розроблення відповідних регламентів може відбуватися лише через реалізацію низки землепорядних робіт. Зазначене узгоджується зі світовою практикою, згідно якої у всіх розвинених країнах світу види дозволеного сільськогосподарського землекористування виділяються, ґрунтуючись не на містобудівній, а на земельпорядній документації, що здійснюється з метою забезпечення пріоритетності земелюхорони у зв'язку зі сприйняттям земельних ресурсів в якості найістотнішого елемента довкілля та засобу агровиробництва [11].

З огляду на багатофункційну роль земель в аграрному секторі економіки, розвиток системи планування використання та охорони сільськогосподарських земель вимагає відповідного накопичення, систематизації і аналізу відомостей про якість та ефективність використання земельних ресурсів. З цією метою варто виділити відповідні групи організаційно-територіальних і техніко-економічних заходів планування: правові, технічні, соціально-економічні і екологічні.

Планування землекористування відбувається згідно з нормами глави 30 Земельного кодексу України [12] й входить до складу Генеральної схеми планування території, затвердженої Законом України від 7 лютого 2002 р. У Генеральній схемі планування території України визначені пріоритети та концептуальні

Таблиця 1. Структура планування використання та охорони сільськогосподарських земель на різних рівнях управління в Україні

Рівень планування	Концептуальна основа	Землевпорядний документ	Основні завдання
Національний	Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», Концепція Державної цільової програми розвитку земельних відносин в Україні на період до 2020 року	Генеральна схема планування території України	<ul style="list-style-type: none"> • Питання планування використання земель, що розглядаються в масштабах всієї країни, виходячи з пріоритетних напрямків земельної політики держави. • Забезпечення реалізації стратегічних цілей економічної політики в сільському господарстві. • Досягнення оптимальних умов сталого використання сільськогосподарських земель
Регіональний	Регіональні програми використання та охорони земель	Схеми землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель областей	<ul style="list-style-type: none"> • Синтез територіальних, господарських, галузевих та міжгалузевих вимог до розподілу та використання земель. • Підготовка пропозицій щодо створення завершеної системи землекористувань, сталого використання і охорони сільськогосподарських земель, природоохоронного та інженерного облаштування сільських територій
Місцевий	Місцеві програми використання та охорони земель	Схеми землеустрою і техніко-економічне обґрунтування використання та охорони земель районів, сільських рад, міст, сіл, селищ	<ul style="list-style-type: none"> • Підготовка пропозицій щодо розрахунку оптимальної площі сільськогосподарських земель, їх перерозподіл, розміщення спеціалізації аграрного виробництва, розрахунку структури посівних площ, визначенням цільових земельних фондів, як в цілому по району, так і по адміністративних утвореннях, що входять до його складу

Джерело: сформовано автором на основі [2; 10].

рішення в сфері планування землекористування на території країни в цілому, удосконалення системи розселення та забезпечення сталого розвитку територій, виробничої, соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури, національної екологічної мережі. Реалізація подібних державних заходів перспективного спрямування має відбуватися виходячи із до речної, збалансованої, упорядкованої та взаємоузгодженої законодавчої бази, яка своєю чергою встановлює цілі, завдання, об'єкти та суб'єкти, порядок виконання, розкриває структуру і значення документації. Окрім того, така реалізація повинна передбачати новітній провідний науково-методичний супровід та чіткий і прозорий механізм фінансування.

Наголосимо, що задля обґрунтування та аргументування прийнятих рішень як земле-впорядна, так і містобудівна документація мають бути взаємопов'язані та узгоджуватися із уже затвердженими документальними норма-ми у сфері планування, використання та охорони земель. Поряд з тим, заходи програм ви-користання та охорони земель, планування, а також схем землеустрою слід здійснювати на етапі проектування шляхом розроблення схем

землеустрою та планування. На різних рівнях планування розроблення та основні завдання схем землеустрою мають низку спільних рис. Мета та завдання, які можливо реалізувати і досягнути у зазначеній документації переважно різняться за діапазоном та рівнем конкретизації прийнятих рішень (табл. 1).

Реалізація соціально-економічних заходів із планування використан-ня та охорони сільсько-господарських земель скеровується у напрямі розвитку дієвої системи державного управління цими землями, зростання ефективності землекори-стування, забезпечення відповідних умов для покращення інвестиційного клімату та зростання продуктивного потенціалу сільськогосподарсь-ких земель, трансформа-

цію їх на міцний автономний чинник економічного зростання.

Збереження, збалансування та відтворення потенціалу сільськогосподарських земель переважно забезпечується завдяки запровадженню та реалізації низки заходів екологічного спрямування. Так, задля охорони сільськогосподарських земель здійснюється розробка ряду програм (на всіх управлінських рівнях), які передбачають реалізацію обов'язко-вих заходів, зважаючи на визначальні особливості процесу господарювання, елементів довкілля тощо.

Варто наголосити, що у зв'язку із певними особливостями у сфері земельних відносин в нашій країні, до яких можна долучити функцій-не розпорощення щодо їх регулювання, різкі конкурентні відносини землепорядної, місто-будівної, природоохоронної та інших видів діяльності, однією з визначальних умов поліпшення та розвитку системи планування ста-лого використання і охорони сільськогоспо-дарських земель повинно стати використання відповідного інструментарію:

— послідовне цільове узгодження та упо-рядкування різнорівневих систем планування

(зі стратегічною можливістю формування єдиної системи, представлені в якості плану чи схеми землекористування визначеної адміністративно-територіальної одиниці), ґрунтуючись на виразному розподілі сфери уподобань;

— розподіл функціональних обов'язків із планування та охорони сільськогосподарських земель, формування ланцюга розробки схем землеустрою водночас із формуванням державної, регіональної та приватної власності на землю, поліпшенням адміністративного поділу країни.

Регулювання системи планування сталого використання та охорони сільськогосподарських земель на державному рівні має бути збалансованим у частині бюджетних можливостей та забезпечення законного розвитку обігу земель за умови пристосування суб'єктів землекористування до умов цивілізованого ринку земель шляхом реалізації низки заходів фінансово-економічного та інституціонального спрямування.

Зважаючи на те, що стратегічно-планові завдання державного розвитку є базою для системи планування сталого використання та охорони сільськогосподарських земель на рівні регіонів, та те, що розвинений земельно-ресурсний потенціал належить до ключових чинників соціально-економічного зростання країни, вважаємо неодмінним елементом системи планування сталого використання та охорони сільськогосподарських земель можливість забезпечувати всі відповідні умови суб'єктам господарювання з метою безперервного виконання ними низки конкретних взаємоузгоджених заходів щодо залучення сільськогосподарських земель до їх ринкового обігу та зростання ефективності землекористування, зважаючи на вимоги раціонального використання угідь та їх охорону. Наслідком реалізації подібних заходів у системі планування сталого використання та охорони сільськогосподарських земель буде залучення до цього процесу максимальної кількості суб'єктів планової діяльності (зокрема, владних управлінських органів у сфері землекористування), а також суб'єктів господарювання, дозволяючи таким чином забезпечити зворотні взаємовідносини системи планування.

Перехід до ринкових засад господарювання визначив необхідність розробки нових та вдосконалення існуючих методичних підходів при обґрунтуванні розвитку сільськогосподарського землекористування. З огляду на

зазначені вище імперативи планування сталого сільськогосподарського землекористування, зміст методів планування необхідно орієнтувати на отримання ефекту від використання земельних ресурсів не лише при формуванні раціональної організації території, підвищенні продуктивності праці або доходів від сільськогосподарського виробництва. Адже особливості методів планування за сучасних умов полягають у необхідності ґрунтовнішого врахування конкуренції аграрних товаровиробників, різноманіття форм власності і прав користування на землю, а також зростання відповідальності органів влади, керівництва сільськогосподарських організацій за результати прийнятих рішень. Саме тому використання сучасних методів планування сталого сільськогосподарського землекористування має сприяти зниженню витрат за рахунок виявлення внутрішньовиробничих резервів, ефективному використанню всіх видів ресурсів; формуватиме умови для найкращої взаємодії із зовнішнім оточенням своєчасного виявлення небезпек стійкості землекористування тощо.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Підсумовуючи зауважимо, що у системі планування сталого використання та охорони сільськогосподарських земель повинні дотримуватися функції обов'язковості та регулювання у площині головних ознак розвитку землеволодіння та землекористування, однак, поряд з цим, ця система має містити відповідне інформаційне забезпечення та носити прогностичний характер. Зазначене дозволяє землевласникам та землекористувачам встановлювати пріоритетні цілі у контексті складних та неоднозначних умов ведення господарської діяльності. При цьому держава в процесі планування сталого використання та охорони сільськогосподарських земель повинна забезпечити належний контроль за рівнем розвитку продуктивних сил й регулювати виробничі відносини між суб'єктами господарювання з метою забезпечення оптимальних організаційно-економічних й регіональних умов землеволодіння та землекористування.

Література:

1. Ковтун О.М. Планування використання і охорони земель як функція державного управління у сфері земельних відносин // Часопис Академії адвокатури України. — 2010. — № 3. — С. 1—5.

2. Иванов Н.И. Планирование рационального использования земель сельскохозяйственного назначения и их охраны в субъектах Российской Федерации (на примере Центрального федерального округа): [монография]. — Москва: ГУЗ, 2013. — 265 с.

3. Bertalanffy L. Von. General system theory. Foundations, development, applications, New York: George Braziller, 1968. 296 p.

4. Шкуратов О.И. Організаційно-економічні основи екологічної безпеки в аграрному секторі України: теорія, методологія, практика: [монографія]. — К.: ДКС-Центр, 2016. — 344 с.

5. Могилевский В.Д. Методология систем (вербальный подход): монография. — М.: Экономика, 1999. — 251 с.

6. Чудовська В.А. Розвиток системи планування раціонального використання та охорони земель сільськогосподарського призначення // Збалансоване природокористування. — 2016. — № 4. — С. 177—182.

7. Дорош О. http://opac.library.vn.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=AN_PRINT&P21DBN=AN&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=fullw_print&C21COM=S&S21CNR=&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=0&S21STR=Еколого-економічне спрямування територіального планування сільськогосподарського землекористування // Землевпорядний вісник. — 2012. — № 9. — С. 22—27.

8. Дорош О.С. Теоретико-методологічні засади територіального планування землекористування: [монографія]. — Херсон: Гринь Д.С., 2012. — 434 с.

9. Randolph J. Environmental Land Use Planning and Management. John Randolph. Washington: Island Press, DC, 2002. — 664 p.

10. Дорош Й., Стецюк М. Місце і роль схеми землеустрою в системі прогнозування та планування використання і охорони земель // Землевпорядний вісник. — 2014. — № 5. — С. 30—34.

11. Fernandes, E., Burcroff, R. et al. Sustainable land management: challenges, opportunities, and trade-offs. Washington, DC: The World Bank, 2006. — 112 p.

12. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III [Електронний ресурс]: Офіційний вісник України. — 2001. — № 46. — С. 1. — Ст. 2038. Код акту 20473/2001. URL: zakon.rada.gov.ua/go/2768-14

References:

1. Kovtun, O.M. (2010), "Planning the use and protection of land as a function of public adm-

nistration in the field of land relations", Chasopys Akademii advokatury Ukrainy, vol. 3, pp. 1—5.

2. Ivanov, N.I. (2013), Planirovanie racional'nogo ispol'zovaniya zemel' sel'skhozjajstvennogo naznachenija i ih ohrany v sub#ektah Rossijskoj Federacii (na primere Central'nogo federal'nogo okruga) [Planning of rational use of agricultural land and their protection in the subjects of the Russian Federation (on the example of the Central Federal District)], Gosudarstvennyy universitet po zemleustroystvu, Moskva, Russia.

3. Bertalanffy, L. Von. (1968), General system theory. Foundations, development, applications, George Braziller, New York, USA.

4. Shkuratov, O.I. (2016), Orhanizatsiino-ekonomichni osnovy ekolohichnoi bezpeky v ahrarnomu sektori Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka [Organizational and economic bases of ecological safety in the agrarian sector of Ukraine: theory, methodology, practice], DKS-Tsentr, Kyiv, Ukraine.

5. Mogilevskiy, V.D. (1999), Metodologiya sistem (verbalnyy podkhod) [Methodology of systems (verbal approach)], Ekonomika, Moskva, Rosiia.

6. Chudovs'ka, V.A. (2016), "Development of the system of planning of rational use and protection of agricultural land", Balanced Nature Using, vol. 4, pp. 177—182.

7. Dorosh, O. (2012), "Ecological and economic orientation of territorial planning of agricultural land use" Zemlevporiadnyi visnyk, vol. 9, pp. 22—27.

8. Dorosh, O.S. (2012), Teoretyko-metodolohichni zasady terytorial'noho planuvannia zemlekorystuvannia [Theoretical and methodological principles of territorial planning of land use], Hrin'D.S., Kherson, Ukraine.

9. Randolph, J. (2002), "Environmental Land Use Planning and Management", Island Press, Washington: DC, USA.

10. Dorosh, Y. and Stetsiuk, M. (2014), "Location and role of the land management scheme in the system of forecasting and planning of the use and protection of land", Zemlevporiadnyi visnyk, vol. 5, pp. 30—34.

11. Fernandes, E. Burcroff, R. et al. (2006), "Sustainable land management: challenges, opportunities, and trade-offs", The World Bank, Washington, DC, USA.

12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001), "Land Code of Ukraine", available at: zakon.rada.gov.ua/go/2768-14 (Accessed 05 November 2018).

Стаття надійшла до редакції 08.12.2018 р.